

STEJARUL DIN BORZEȘTI

Ștefan cel Mare îndrăgise plaiurile Moldovei încă din copilărie. Îi plăcea să se joace cu copiii răzeșilor. Toți îi spuneau Ștefăniță sau Ștefănuță, și era bucuria lor când venea prin părțile Trotușului. Mic, îndesat, sprinten și ager, nu-l putea nimeni întrece în aruncarea săgeților către ulii. Avea ochi albaștri, părul inelat. Purta și zale ușoare. Și niște pinteni frumoși. Așa îl aducea părintele său, Bogdan voievod, dinainte, pe șa, arătându-i frumuseți și bogății pe întinsurile patriei, de la Suceava-n jos, dar lui Ștefan îi plăceau cel mai mult împrejurimile Borzeștilor, unde se afla un stejar uriaș, rotund în coroană, gros cât să-l cuprindă patru oameni. Acolo se aduna Ștefan cu copiii de prin partea locului. Toți dădeau chiote că s-au întâlnit. îndată începea joaca. După ce se minunau de dibăcia lui Ștefan la săgetarea uliilor, prindeau să se joace „de-a tătarii”. Se despărteau în două cete: cei din ceata lui Ștefan erau moldoveni, cei din ceata a doua erau tătarii, în frunte cu puiul de răzeș Mitruț.

Pe vremea aceea Moldova era pământ al năvălirilor. Veneau tătarii și-i pârjoleau până și iarba. Erau arse satele și cetățile. Oamenii erau legați cu juvățul de gât și duși în robie.

Când bătea vestea rea dinspre vadurile năvălitorilor, aprindeau focuri pe dealuri, căci așa era ștafeta de pe atunci, a moldovenilor: se aprindea un foc mare tocmai pe Prut, în culmea unui deal mare, și-l zăreau alți pândari, de pe alte dealuri, și așa focurile s-aprindeau unul după altul, din deal în deal, până sub pădurile Sucevei. Așa afla domnul de primejdie. își aduna oștile de țară și oștile în leafa, să țină piept cumpenei. Dar tătarii erau mai tari și nu mai avea pace sărmana Moldovă! Oamenii fugeau în codru și-n munte, în timp ce semănăturile ardeau și satele erau șterse de pe fața pământului.

II

Era în ziua aceea un văzduh limpede ca lacrima. Înfloriseră trandafirii sălbatici și sulfina. Era vremea când cântă toate păsările câmpului, când târâie din niște ușoare strune miile de găze de prin fânuri. Ciocârlile umpluseră văzduhul de cântare.

Glasurile copiilor din Borzești s-amestecau cu glasurile păsărilor, și parcă era ziua aceea un imn închinat frumuseților nemuritoare ale firii. Deodată prima ceată de copii, în frunte cu Ștefăniță, s-a ascuns la pândă într-o pădurice. Cealaltă, în frunte cu Mitruț, s-a ascuns după un deal, pe unde năvăleau de obicei tătarii cei adevărați. Apoi s-a arătat Mitruț, ca un han tătăresc ce se prefăcea că este, iscodind cu ochii împrejurimile stejarului. La un chiot al lui, copiii s-au aruncat în năvală, umplând valea de veselie strigătelor. A ieșit și ceata lui Ștefăniță din pădure, și săgețile de trestie vâjâiau ușurel, întrecându-se cu bâzâitul bondarilor. Bătălia a durat aproape un ceas. Tare era Ștefăniță, tare și Mitruț, dar până la urmă Ștefăniță a ieșit biruitor. Prins între niște lănci de trestie, ca un han-tătar, Mitruț a fost dus la județ, în fața puilor de moldoveni. Așezat pe un butuc, sub stejarul cel rămuros, Ștefăniță a prins a-l judeca strașnic, întrebându-l: de ce-i calcă țara? de ce ucide copiii? de ce dă foc satelor? Nu se pot apuca năvălitorii de munca pământului, să nu mai fie spaimă pentru țara Moldovei?

Întrebându-l, Ștefăniță își limpezea, de fapt, primejdia tătarilor și necazurile oamenilor. Își strânse pumnii. În lungul obrazului îi aluneca o lacrimă, întâia lacrimă de ciudă.

Văzuse cu ochii lui sate arzând și carele Moldovei în pribegie. Văzuse și corbi zburând spre stârvurile oamenilor. Zărise și tătari, pe un deal, departe, și-n urma lor cerul era înroșit de focuri. Asta era întâia amintire a voievodului despre tătari.

– De ce? a întrebat înc-o dată Ștefăniță, așa de crunt, încât Mitruț aproape că și-a pierdut firea, iar ceilalți copii au stat din răs. De ce calci pământ străin, han nelegiuit? Ce pedeapsă i se cuvine pentru că a năvălit în țară străină?

La întrebarea asta, copiii și-au plecat ochii, pe gânduri. Ce pedeapsă li se dă de obicei năvălitorilor? Auziseră din bătrâni că-i treceau prin sabie, că le tăiau nasurile, ori le scotea ochii.

– Să i se reteze nasul... a spus unul.

– Nu! e prea puțin! a răspuns Ștefăniță.

– Să i se scoată ochii!...

– Nu, e prea puțin!

– Atunci spânzurat să fie de ramurile stejarului... a spus altul, și Mitruț nu mai putea de bucurie că va fi legat cu frânghiile de subsuori și urcat sus, sus, cum nu mai urcase niciodată! Copiii și-au desfăcut cingătorile, apoi și le-au legat una de alta. Toți râdeau și chiuiau, numai Ștefăniță stătea încruntat și tăcut, ca un adevărat judecător al năvălitorilor.

– Așa! a spus el, în timp ce copiii ceilalți îl trăgeau pe Mitruț în sus.

Mitruț râdea și bătea din palme.

L-au urcat până la jumătatea stejarului, și l-au lăsat în leagănul ușurel al vântului. Deodată, cum râdea el așa și se legăna, s-a uitat departe. A îngălbenit! Glasul i-a pierit în gât! Abia a izbutit să strige:

– Tătarii!.... Vin tătarii!... Vin tătarii...

Și se uita cu groază cum vin tătarii cei adevărați, în galopul cailor, cu iataganele-n dinți, cu șomoioguri aprinse în vârful sulitelor.

– Coborâți-mă repede... vin tătarii! a strigat el a doua oară, dar copiii au luat-o la fugă, spre sat, țipând:

– Tătarii... vin tătarii!

Au prins să bată clopotele de furtună.

Oamenii apucau spre codru, ori înșfăcau parii afumați la capăt, furcile, coasele și topoarele, gata de apărare.

Pretutindeni s-auzeau țipetele copiilor și-ale femeilor:

– Tătarii!... vin tătarii!...

Și băteau mai tare clopotele.

III

Tătarii năvăleau într-o trâmbă lungă, și-n urma lor colburile urcau până-n înălțimi, amestecate cu fumul satelor aprinse. Cum au ajuns sub stejarul din Borzești, hanul năvălitorilor l-a zărit între ramuri pe Mitruț, aproape mort de spaimă.

– Ce-i facem copilului din stejar? a întrebat un ataman. Tragem cu săgețile în el?

– Nu! a răspuns hanul. Dacă trage careva în el vreo săgeată, îlucid...

– De ce? s-au mirat tătarii.

– Pentru că pe acest pui de moldovean vreau să-lucid eu! Fac rămășag că-l nimeresc drept în inimă, cu prima săgeată...

– Să vedem... au spus celelalte căpetenii și cetele s-au așternut pe vale, în priveală.

– Fie-ți milă... a răcnit Mitruț, când hanul a întins arcul, dar n-a mai apucat să spună nimic, căci o săgeată l-a nimerit drept în inimă și l-a omorât.

Apoi trâmba a sărit pe cai, a pornit galop, dând foc satelor, ucigând și prăpădind tot, spre Suceava-n sus.

IV

În vremea asta, Bogdan voievod galopa spre munți, ținându-l pe Ștefăniță dinaintea lui. Se lăsase întunericul. Cărarea codrilor urca.

– Niciodată să nu uiți, fiul meu... îi spunea voievodul. Copilul din Borzești trebuie răzbunat!

– Niciodată n-am să uit, tată... a răspuns Ștefăniță. Pe Mitruț am să-l răzbun eu, cu mâna mea! Dacă trăiește hanul până cresc eu mare, îl spânzur de stejarul din Borzești...

– Așa să faci! i-a răspuns tatăl. Ca să se învețe minte, să nu mai omoare oameni nevinovați, să nu mai calce pământ străin...

Și Bogdan voievod i-a grăit toată noaptea, la un schit din munte, arătându-i prin cuvânt de foc, că apărarea pământului străbunilor e cel mai sfânt lucru al vitejilor!

– Să nu uiți, Ștefăniță, că legea noastră e apărarea pământului străbun! Să n-ai milă de năvălitori! La foc și pară, răspunde-le cu foc și pară!

– N-am să uit, tată! Am să răzbun sângele lui Mitruț și al sărmanei noastre Moldove...

Pârjolul urca tot înainte, din Țara de Jos, spre cetatea de scaun a Sucevei. Ardeau pădurile, ardeau câmpiile. Norodul legat în funii apuca drumurile robiei. Prin sate și cătunuri arse se vedeau copii înfipti în parii gardurilor.

Astfel necăjea Moldova acelor vremuri. Dar cu cât Bogdan voievod îmbătrânea, se ridica Ștefăniță, ca un stejar tânăr! Nu uita nici în somn moartea îngrozitoare a lui Mitruț. Cum și-a pus pe frunte coroana Moldovei, întâi a vrut să facă rânduială dinspre tătari. Nu le-a călcat pământurile, ci a trimis oameni să-i întrebe: se liniștesc sau nu? Căci prea s-a încruntat lumea de atâta sânge și năvăliri! Îi sfătuia cu domolul, după firea moldovenească, să se lase de pradă, să se apuce de lucru, ca oamenii Moldovei, căci cu prada n-au s-ajungă departe! Să afle hanul că țara are domn tânăr și viteaz și va fi vai și amar de cei ce-i vor mai călca hotarele...

Hanul a primit cuvântul lui Ștefan cel Mare cu mânie strașnică. A scrâșnit:

– Auzi, câinele! Cum îndrăznește să-mi trimită astfel de cuvânt, mie, hanul hanilor?!... Cu buzduganul am să-i zdrobesc dinții! Am să-i tai limba cu paloșul, să nu mai poată grăi așa...

– E tânăr și are cutezanța tinereții! i-au spus atamanii. Să-l învățăm oleacă minte! Dar ar fi bine, Măria Ta, să rămâi în cort, căci ești ostenit de bătrânețe...

– Nu! a răspuns hanul, dând poruncă oștenilor să se pregătească. Mă duc să-l învăț minte pe puiul acesta cutezător...

Și astfel, iar s-au aprins focurile de veste, din deal în deal, de la Prut până la zidurile Sucevei. Răzeșii Țării de Jos s-au strâns la Borzești, în preajma vadului mare al năvălitorilor. A coborât și Ștefan, cu țara, de cum i s-a adus vestea de cumpănă.

Într-o noapte cerul s-a făcut roșu cât țineau zărilor. Ardeau satele și câmpiile. Puținii pământeni scăpați cu zile veneau îngroziți, rânduindu-se în oastea voievodului.

Ca să-i amăgească pe tătari spre Borzești, Ștefan a trimis înaintea lor o oaste de harță, care se ivea din păduri, tăia în dușmani și iar se făcea nevăzută în singurătățile hârtoapelor. Tot așa, zi cu zi, hanul urmărea oastea de harță, până ce, într-o dimineață, a zărit stejarul din Borzești... A rămas pe gânduri... parcă mai fusese pe aici, în tinerețe... Nu? Ia să-și aducă aminte...

– Aici te-ai dovedit cel mai de seamă săgetător... i-a spus un ataman bătrân. Ți-aduci aminte?

– Da, da, îmi aduc aminte... a răspuns hanul, și în clipa aceea a auzit buciumele și cornurile de luptă ale Moldovei!

Bătălia cumplită s-a încins cât ai scăpăra din ochi. Valea s-a umplut de nechezaturile cailor, de bufniturile scuturilor. Luceau lăncile. Zbârnâiau săgețile. Ștefan cel Mare își deschide drum spre inima bătăliei, către han, izbind în dreapta și-n stânga cu buzduganul! Striga:

– Izbiți, feciori, pentru răzbunarea lui Mitruț... Unde-s răzeșii din Borzești? Izbiți, răzeși!...

Deodată, a ajuns față-n față cu han-tătarul! Cu o lovitură de buzdugan i-a repezit paloșul din mână! Îl putea ucide din a doua lovitură, dar l-a luat în pieptul calului și l-a cârduit deoparte. În vremea asta oștile cotropitoare fugeau mâncând pământul.

Apoi, pe la asfințitul soarelui, moldovenii s-au așternut la hodină, pe coasta dealului.

– Acum să-l judecăm pe han-tătar!... A strigat Ștefan cel Mare, în fața cortului așezat sub stejar. Ce moarte să-i dăm, răzeși?

– Să-i scoatem ochii... au bubuit mii de glasuri.

– Să-l trecem prin sabie... au bubuit altele.

– Nu! a răspuns Ștefan cel Mare și i s-au umezit ochii, amintindu-și întâmplarea năprasnică din copilărie. Nu, răzeși, căci am cu acest lup al pustiei o socoteală. Han-tătare, ți-aduci aminte? Tu l-ai ucis pe Mitruț, între ramurile acestui stejar... Ridicați-l, feciori, în funie...

Apoi, după ce năvălitorul și-a primit pedeapsa, trei zile și trei nopți au stat oștile moldovene în petrecere.

Astfel se răzbuna Ștefan cel Mare asupra năvălitorilor, tăindu-le pofta de pâine străină!